

УДК 75.053.072.3(091)(045)

Цитування:

Полтавець-Гуйда О. В. Історико-героїчна тематика Київської Русі і Гетьманщини у творчості В. Полтавця в контексті розвитку українського мистецтва. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. 2020. Вип. 38. С. 46-51.

Полтавець-Гуйда Оксана Вікторівна,
доцент кафедри живопису Київської державної
академії декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука
<https://orcid.org/0000-0003-2828-0801>
pani.oksana.art@gmail.com

Poltavets-Guida O. (2020). Historical and heroic themes of Kyivan Rus and the Hetmanate in the works of V. Poltavets in the context of development of Ukrainian fine arts. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 38, 46-51 [in Ukrainian].

ІСТОРИКО-ГЕРОЇЧНА ТЕМАТИКА КИЇВСЬКОЇ РУСИ І ГЕТЬМАНЩИНИ У ТВОРЧОСТІ В. ПОЛТАВЦЯ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Мета дослідження – розглянути твори В. Полтавця на історико-героїчну тематику Київської Русі і Гетьманщини в контексті розвитку історичного жанру в Україні. **Методологія** статті ґрунтується на науковому методі історичного дослідження, часового і галузевого співставлення споріднених творів мистецтва, логіко-хронологічному методі аналізу періодів і стилів в мистецтві. **Наукова новизна** роботи полягає в проведеній систематизації і порівняльному аналізі творів історичного жанру в різних галузях мистецтва в значному часовому просторі, виявленні взаємозв'язку між цими галузями, означенні цього напрямку мистецтва як важливого складника української культури, дослідженні значущості особистого вкладу митця в її розвиток. **Висновки.** Здійснений аналіз засвідчує високий рівень розвитку мистецтва на історико-героїчну тематику в Україні, утворює важливість праці художника і представників інших творчих професій, виявляє необхідність подальшого опрацювання піднятої теми зважаючи на її актуальність для держави, ставить проблему недостатнього наукового дослідження теми і її популяризації.

Ключові слова: національна історія, героїчна боротьба, княжа доба, козацтво, живопис, графічне зображення.

Poltavets-Guida Oksana, Associate Professor of the Department of Painting, Michailo Boychuk State Academy of Decorative-Applied Arts and Design

Historical and heroic themes of Kyivan Rus and the Hetmanate in the works of V. Poltavets in the context of development of Ukrainian fine arts

The purpose of the study is to consider the works of V. Poltavets on the historical and heroic themes of Kyivan Rus and the Hetmanate in the context of the development of the historical genre in Ukraine. **The methodology of the article** is based on the scientific method of historical research, the chronological and department comparison of related works of art, the temporal and logical method of analyzing periods and styles in art. **The scientific novelty** of the work lies in the systematization and comparative analysis of works of the historical genre in different branches of art for a significant period of time, identifying the relationship between these branches, defining this direction of art as an important component of Ukrainian culture, researching the significance of the personal contribution of the creator to its development. **Conclusion.** The analysis shows a high level of development of the historical genre of art in Ukraine, confirms the importance of the artist's work and other creative professions, shows the need for further development of the raised topic in view of its relevance for the young state, raises the problem of insufficient scientific research of the topic and the need for its popularization.

Key words: national history, heroic struggle, princely period, Cossacks, painting, graphic representation.

Актуальність теми дослідження. Історико-героїчна тематика завжди була притаманна Україні, зважаючи на її драматичну історію, довгі століття бездержавності, попри цю обставину

збереженні в народній пам'яті цілого ряду знакових для нації подій і героїчних постатей. Тема є важливою для розвитку науки, для нових поколінь митців, для виховання патріотизму і відчуття гордості за власну державу, а також для сприяння обізнаності у великих досягненнях національної культури і її популяризації.

Аналіз досліджень і публікацій. Означена тема недостатньо висвітлена в українському мистецтвознавстві, загалом ще не проведена ретельна систематизація творів мистецтва цього напрямку, деякі значні роботи пройшли повз увагу науковців. Аналітичні і практичні проблеми історичного жанру піднімали М. Костомаров, І. Огієнко, О. Апанович, П. Білецький, П. Жолтовський, А. Макаров, Р. Михайлова, у європейському сучасному мистецтвознавстві тему історичного живопису опрацьовують В. Томас, У. Флекнер.

Мета статті – розглянути твори В. Полтавця на історико-героїчну тематику Київської Русі і Гетьманщини як вагомий доробок мистецтва України. Дослідження здійснено в контексті розвитку історичного жанру мистецтва в Україні XVII – початку XXI ст.

Виклад основного матеріалу. Український народ має багату, наповнену драматичними, почасти трагічними подіями історію, яка завжди надихала художників, письменників, поетів, композиторів на написання мистецьких творів. Славні герої, справжні лицарі України, що віддали життя за свободу на рідній землі, мають бути увічнінені в пам'яті народу і слугувати майбутнім поколінням взірцем благородства, честі, відваги, стійкості і незламності духу.

Два яскраво окреслених періоди історичного розвитку України становлять особливий інтерес для істориків і митців – доба Київської Русі і доба Гетьманщини, тобто Козачої держави [7, 271-279], що дали Україні найбільшу кількість визначних постатей і отримали найбільш повне відображення в мистецтві. Основою культури будь-якої нації є народна творчість, яка є надзвичайно багатогою в Україні. До наших днів вирізняється в кераміці і вишивці знакова стилістика дохристиянської епохи, згодом доповнена християнськими символами, літописи Київської Русі залишаються взірцем високої літературної творчості, дивують красою і своєрідним стилем розписи давніх храмів і церков, народний

живопис з жанрово-історичними сценами і невмирущим козаком Мамаєм є знаковим явищем в мистецтві нашого народу [5, 15-16]. Особливе місце в народній творчості посідають думи і пісні, найбагатший матеріал для їх вивчення дають часи козацтва [1].

Починаючи з другої половини XIX ст., українська історія постійно опрацьовується, переосмислюється, відповідно, культура наповнюється новими непересічними творами. Своє вагоме слово сказали, передусім, літератори. П. Куліш пише перший український історичний роман «Чорна рада», Т. Шевченко дивує світ історичними поемами «Гайдамаки», «Причинна», «Сліпий», М. Гоголь створює образ безсмертного Тараса Бульби, І. Франко прославляє героїзм давніх українців в «Захарі Беркуті». «Культура наша давня, велика, оригінальна, самостійна і серед слов'янських народів займає почесне місце, бере одне із перших місць», – писав Іван Огієнко [8, 129]. Література і поезія завжди були пов'язані з образотворчим мистецтвом, художники ілюструють видання, пишуть живописні твори, надихаючись історичним і літературним словом.

У XVII-XVIII ст. в Україні виокремився оригінальний вид станкового живопису – парадний «парсунний» портрет доби українського бароко, який в більшості своїй представляв замовників козацької старшини [2, 120-123]. У цей сприятливий для розвитку культури період монументальне мистецтво України також збагатилося роботами світового рівня. «Тематично живопис залишається релігійним, однак основним змістом його стають гуманістичні ідеї. Поступово переважає світське начало, що надавало творам монументального живопису великої внутрішньої сили та суспільної вагомості. Дедалі частіше до канонічних композицій вводяться постаті видатних історичних осіб» [3, 160]. А з другої половини XIX ст. починається активний розвиток історичного станкового живопису. До історичних тем зверталися видатні митці, які, здобуваючи в більшості своїй освіту в Петербурзькій академії мистецтв, єдиному мистецькому вищому навчальному закладі царської Росії, залишалися по своїй суті українськими художниками [7]. Такі твори писали І. Репін («Запорозький старшина», 1880, «Запорожці пишуть листа турецькому султану» 1878-1899, «Козак в степу», 1890), С. Васильківський («Сторожа запорозьких вольностей», 1890, «Портрет гетьмана Петра Дорошенка», 1890, «Бій запорозьців з татарами», 1892), К. Маковський («Запорозький козак», 1884), Ю. Брандт («Повернення козаків з

перемогою», кінець XIX ст., «Пісня перемоги», 1870), О. Сластьон («Проводи на Січ», «Запорожець», кінець XIX ст., «Козак на коні», 1899), Ю. Коссак («Облога Смоленська», середина XIX ст., «Козак зі здобиччю», 1884, «Зустріч Богдана Хмельницького з Тугай-Беем», 1885), Г. Крушевський («Тривога», 1899). У першій половині XX ст. коло таких художників розширилось. Історичні картини продовжують писати І. Рєпін («Чорноморська вольниця» 1908), М. Івасюк («Богун під Берестечком», 1919, «В'їзд гетьмана Богдана Хмельницького в Київ», 1912), О. Мурашко («Похорони кошового», 1900), М. Пимоненко («У похід», 1902), М. Самокиш («Похід запорожців у Крим», 1930, «Бій Івана Богуна під Монастирищем», 1934), А. Манастирський («Запорожець», 1932, «У погоні за татариним» 1955). У графіці необхідно відмітити А. Ждаху з його оригінальними листівками на козацьку тематику («Ой, у полі могила», «Ой, не знав козак, ой, та й не знав Супрун», 1911-1914), Г. Нарбути («Еней з військом», 1919), В. Касіяна (ілюстрація до вірша Т. Шевченка «Хустина», 1944, «Ярема Галайда», 1964).

У другій половині XX ст. – на початку ХХІ ст. розширюється коло літераторів, які присвячують свою творчість історичному жанру, і відомі художники створюють виразні роботи у графіці: М. Дерегус («Козак Ганжа Адібєр», 1947, ілюстрації до українських дум «Пісня про Марусю Богуславку», «Дума про трьох братів Азовських», 1947, ілюстрації до «Тараса Бульби» М. Гоголя, 1952, «Дума про козака Голоту», 1960), О. Данченко («Після бою під Корсуном», 1953-1954, «Семен Палій», 1962, «Максим Кривоніс», 1982, «Розгром польського війська під Пилявою», 1953-1954, «Іван Богун», 1962), А. Базилевич (ілюстрував «Гомін, гомін по діброві» В. Голубицького, 1963, «Енеїду» І. Котляревського, 1968), Г. Якутович (ілюстрації до «Козака Голоти» Марії Пригари, 1966), В. Лопата (ілюстрації до «Побратимів» В. Шевчука, 1972, «Самійло Кішка», 1993), О. Штанко («Над Кодацьким порогом», збірник, 1992, ілюстрації до «Першої Конституції України Пилипа Орлика», 1994), С. Якутович (ілюстрації до «Тараса Бульби» М. Гоголя, «Молитва за гетьмана І. Мазепу», 2000, серія станкових композицій на козацьку тематику, 2000-2006), О. Івахненко («Калинова сльоза», 2006, «Гетьман», 2007).

Козацька тематика присутня у живописних творах М. Дерегуса («Тарас Бульба на чолі війська», 1955, «Тривожний вечір», 1978, «Козака несуть», 1978), Ф. Гуменюка («Посвячення в гетьмани», 1988), П. Андрусіва

(«Зустріч Івана Мазепи з Костем Гордієнком», 1968, «Бій під Конотопом», 1977), С. Чайки («Напад козаків на турецький флот», 1996, «Взяття козаками Трапезунда», 2004), М. Гуйди («Коліївщина», 1988, «Гайдамаки», 1987, «Зустріч І. Мазепи з Карлом XII», 2005, «До перемоги!», 2014), що свідчить про наявність сильної національної мистецької школи і послідовної культурної політики держави.

Серед талановитої когорти українських художників історичного жанру своє вагоме слово сказав Віктор Полтавець (1925-2003), автор відомих живописних і графічних творів. Художник народився в с. Пологи Запорізької обл. (нині м. Пологи), є нащадком козацького роду писаря Війська запорозького (по-вуличному родина мала прізвисько «Писарі»). Походження прізвища юному Полтавцю пояснив сам Д. Яворницький під час зустрічі з учнями запорізького художнього училища: «Це Полтавський курінь знявся з місця після розгону Січі Катериною та й осів у запорізьких степах» (записано зі слів художника).

В. Полтавець воював у Другу Світову війну, був демобілізований із фронту після важких поранень. 1944 р. став студентом Харківського художнього інституту, закінчив майстерню батального живопису М. Дерегуса, у якій панував дух української свободи і обізнаності в правдивій історії, студентські постановки на живописі ставилися в національному і козацькому вбраннях, писали ескізи відповідної тематики.

Одразу після закінчення інституту митець звернувся до історико-героїчної тематики давньої історії України. 1950 р. він проілюстрував роман Н. Рибачка «Переяславська Рада», а 1953 р. побачила світ книга «Наливайко» І. Ле з ілюстраціями митця. 1954 р. до твору цього письменника «Побратими» художник створив майстерні чорно-білі композиції в техніці акварелі, заставку і кінцівку у техніці туш-перо, обкладинку і фронтиспіс – кольорові. З історичною точністю були відтворені образи української старшини і російських бояр, простих козаків, підкреслені відмінності культур, костюмів, ментальності українців і росіян. У середині 1950-х років графічна техніка художника суттєво збагачується, формується власний оригінальний творчий стиль.

1960 р. В. Полтавець завершив роботу над подарунковим виданням повісті І. Нечуя-Левицького «Микола Джеря». В. Полтавець тонко відчув силу і красу слова великого Нечуя, письменник і художник стилістично поєдналися. Нині оригінали ілюстрацій зберігаються в

Корсунь-Шевченківському художньому музеї. Майстер згодом ілюстрував і інші твори І. Нечуя-Левицького, зокрема «Кайдашеву сім'ю», і вважається кращим ілюстратором цього письменника в Україні. Музей-садиба письменника в Стеблеві Черкаської області оформлена багатьма роботами В. Полтавця.

Настала так звана «хрущовська відлига», у мистецтві з'явилися художники і літератори авангардистських на той час течій, які згодом отримали назву «шістдесятники» [10]. Класична реалістична лінія теж продовжувала своє існування, хоча і зазнавала впливу новітніх течій. Про це свідчить лапідарний стиль цих років. У цей час В. Полтавець створює ілюстрації до «Малого кобзаря» Т. Шевченка, оригінали якого зараз зберігаються в художньому музеї м.Торонто, Канада. Особливий інтерес, зважаючи на тему статті, становлять ілюстрації до поем «Гайдамаки», «Сліпий», «Причинна». У виданні 1961 р. 12 кольорових композицій у техніці гуаш і також кольоровий портрет Т. Шевченка, зображеного на дніпровій кручі на тлі Славути. Видання є подарунковим, обкладинка з друком і золоченим тисненням видана під триколірну суперобкладинку. Ілюстрації виконані у характерній для художника переконливій реалістичній манері, яка робить слово великого Тараса близьким і зрозумілим читачеві.

1964 р. В. Полтавець пише велике полотно «Коліївщина» (Луганський художній музей), де показує народних повстанців Визвольної війни 1648-1657 р. Сотні тисяч селян, озброєних вилами, косами і саморобною зброєю, вливалися у військо гетьмана Богдана Хмельницького, сповнені рішучості померти, але визволити рідну землю від польських поневолювачів [4, 524]. Звільнення України вимагало величезних зусиль і жертв, воно виявило героїв і талановитих полководців. Але безіменні герої були в більшості, народ монолітом встав за свою свободу. Картина широко і майстерно написана, вона справляє велике враження на глядачів – спекотний день, гаряча кров пульсує в молодих тілах простих селян, майбутніх воїнів, зосереджені обличчя, суворі, неблаганні, небагатьом з них судилося повернутися з війни додому.

Наступна картина художника «Бій під Берестечком» (1967) присвячена другому періоду національно-визвольної війни. Кровопробитна битва відбулася 1651 р., їй судилося стати найбільшою у цій війні і найчисельнішою в історії України аж до XIX ст. [4, 522]. Перед глядачем розгортається самий початок битви, полотно цікаво розглядати із-за

трагічної краси самого видовища, а також виразного протиставлення козацьких строїв і обладунків поляків.

1980 р. на замовлення Національного музею історії України В. Полтавець пише триптих «Куликовська битва» [4, 128-129]. Композиція, присвячена легендарному бою за визволення слов'ян від монголо-татарського гніту між військами князя Дмитрія Донського і темника Золотої Орди Мамаю, складається із трьох частин – лівої «Заклик князя», правої – «Ополчення», і центральної – «Битва». Триптих вдало закомпонований, емоційно напружений, художник створює образ князя і його союзників, героїв народного ополчення і майстерно пише саму битву. В. Полтавець передав героїку події, прагнення до свободи, благородну рішучість до перемоги ціною життя.

У 80-х роках XX ст. в Україні відбувався підйом національної гідності, посилилася віра у створення власної незалежної держави. Такі настрої потребували підтримки нагадуванням про героїчну боротьбу пращурів, про славу великих національних героїв минулого. У 1982 році В. Полтавець пише велику картину «Святослав» (нині зберігається у Красноградському краєзнавчому музеї).

В. Полтавець. «Святослав». 1980. Полотно, олія.

На ній художник зобразив величну постать вершника, князя київського Святослава на чолі війська. Незважаючи на короткі роки життя, князь Святослав Ігоревич зумів розширити територію Руської держави, перемігши численних ворогів-нападників із Хазарського каганату, волзьких булгар, аланів, радимичів, в'ятичів, які постійно дошкуляли слов'янам своїми набігами. Князь молодим загинув у засідці, влаштованій печенігами. В. Полтавець зобразив давньоруського князя правдиво: мужній лицар з голеною головою і козацьким оселедцем, із сережкою у вусі, характерною для пізнішої доби козаччини, образ, зовсім не подібний на нав'язуваний тоді стереотип давньоруських князів російського кшталту – світловолосих, із вусами і бородою, із

довгим волоссям до плечей, у шоломах або князівських головних уборах. На той час це було досить зухвало, але художник діставав давні історичні книги, вивчав археологічні описи і зобразив князя, виокремивши його давньоукраїнську сутність. На сьогодні ні в кого вже не викликає сумнівів цей образ саме у такому пракозацькому правдивому його трактуванні.

Із проголошенням незалежності в Україні, нарешті, стало можливим відкривати і оприлюднювати невідомі, викривлені або засекречені сторінки історії, писати своєрідний історичний літопис у живописних образах. В. Полтавець задумує цілу серію, присвячену історичному минулому України. В цій серії є роботи, присвячені скіфам, нашим давнім пращурам, показана підступна смерть першого київського князя – християнина Аскольда від рук дружинників майбутнього князя Олега, зображені звитяжні підліткові роки юного князя Святослава і написана ціла низка творів на козацьку тематику. Вони неначе доповнюють твори, написані ще за радянських часів, коли віталоя лише зображення Богдана Хмельницького. Така картина була написана В. Полтавцем у 1974 році «Полководець Богдан Хмельницький».

В. Полтавець. «Полководець Богдан Хмельницький». 1974. Полотно, олія.

Картина, на якій гетьмана-переможця змальовано у червоному жупані на білому коні, захоплює уяву глядачів красою історичної сцени на тлі широкого пейзажу.

У 1990-ті В. Полтавець створює галерею портретів героїв-козаків і історичних композицій цієї тематики: «Северин Наливайко» (1998), «Яцько Остряниця» (1999), «Іван Сірко» (1997), «Данило Нечай» (1997), «Скіфи» (1997), «Кий» (1997), «Аскольд» (1998), «Богдан Хмельницький, Максим Кривоніс та Іван Богун» (1997), «Козача застава» (1998), «За тобою, Морозенко, вся Вкраїна плаче» (1998), «Князь

Данило Галицький, на бій з Бату-ханом» (1998), «Святослав – іду на Ви!» (1999). У цих невеликих за розміром, але дуже виразних композиціях, художник з умінням великого майстра і гордістю за національних героїв змальовує визначних ватажків, заповнює лакуни нашого візуального уявлення про ту епоху. Пише, як завжди, правдиво, реалістично, милуючись благородними обличчями, ставними постатями, вірними козацькими друзями – кіньми, красою українських строїв, кінською зброєю і козацькою зброєю. У цих роботах завжди є відчуття рідної землі і неба над нею. Картини, не присвячені якійсь одній особі, такі як «Козача застава» або «На поєдинок», захоплюють красою уявлення і бачення художника, майстерністю і різноманітністю композиційних рішень.

Одна з останніх значних за розмірами картин художника «Петро І і Павло Полуботок» (2003) залишилася недописаною, але через точність задуму і історичних, образних характеристик її героїв справляє велике враження і сприймається завершеною.

В. Полтавець. «Петро І і Павло Полуботок». 2003. Полотно, олія.

Перед нами – сцена в казематі Петропавлівської фортеці в Санкт-Петербурзі, де Петро І відвідує підступно ув'язненого ним наказного козацького гетьмана. Цар розлючений непокорю 64-літнього Полуботка, який, попри майже рік тортур, тримається гідно, мужньо, твердо. Козацький жупан вигідно підкреслює природність українця – Петро одягнений у європейський камзол. Глядач немов чує голос героїчного гетьмана, слова, сказані ним царю перед смертю: «Я скоро помру, але і тебе, Іроде, із собою невдовзі заберу!» [9, 284-286]. Ці слова виявилися пророчими – 53-літній Петро помер всього лише через два місяці після Павла,

несподівано застудившись під час повені на Неві. Картина написана рукою майстра наче в єдиному пориві, вражає і торкає душу живість точно окреслених постатей в контрастному протиставленні, суворий інтер'єр каземату, вдало дібраний перспективний зріз картини. Цей твір В. Полтавця є особливо актуальним зараз, під час російсько-української «гібридної» війни, і буде зрозумілим завжди, адже в ньому – знаковий образ протистояння двох ментальностей, двох ідеологій – монархічної, авторитарної, завойовницької ідеології московитів і волелюбної, демократичної, козацько-гетьманської ментальності українців, нації, яка була творцем першої демократичної конституції сучасного світу.

Висновки. В. Полтавець суттєво збагатив своїми творами героїко-історичну тематику живопису і графіки України, створив ряд робіт, які увічнюють духовну красу і мужність волелюбного українського народу. Історичний жанр в цілому потребує подальшого наукового дослідження в Україні, цю тему продовжують опрацьовувати і сучасні вчені в Європі [11].

Література

1. Апанович О.М. Збройні сили України першої половини XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1969. 222 с.
2. Білецький П.О. Український портретний живопис XVII-XVIII століття. Проблеми становлення і розвитку. Київ : Мистецтво, 1969. 319 с.
3. Жолтовський П.М. Монументальний живопис на Україні XVII-XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1988. 160 с.
4. Костомаров Н.И. Русская история в жизнеописаниях её главнейших деятелей. Москва : Эксмо, 2006. 1022 с.
5. Михайлова Р.Д. Народна картина «Козак Мамай» у сучасних дослідженнях. Другі Платонівські читання. Тези доповідей всеукраїнської наукової конференції. Київ : LAT & K, 2015. С.15-16.
6. Михайлова Р.Д. Історичний та батальний живопис Мистецтво середини XVII – середини XVIII ст. Історія українського мистецтва у 5-ти тт. Т. 3. Київ : ІМФЕ НАНУ, 2011. С.637-654.
7. Михайлова Р.Д. Особливості образотворення в історичному жанрі XVI-XVIII ст. (на прикладі українського мистецтва). Наукові записки КНУКіМ. Культура і мистецтво в сучасному світі. Вип. 13. Київ : КНУКіМ, 2012. С.271-279
8. Михайлова Р.Д. Історичний жанр у доробку українських митців – вихованців імператорської Академії мистецтв. Вісник КНУКіМ. 36. наукових праць. Вип. 28. Київський національний ун-т культури і мистецтв. Серія «Мистецтвознавство». Київ, 2013. С. 121-128.
9. Огієнко І. Українська культура. Київ : Радянська Україна, 1991. 272 с.
10. Чухліб Т. Гетьмани України-Русі. Київ : БАО, 2015. 302 с.
11. Искусство украинских шестидесятников. Редакторы-составители О.Балашова, Л.Герман. Киев : Основы, 2015. 382 с.
12. Thomas, W. und Fleckner, Uwe. Historienmalerei, Heidelberg: arthistoricum.net, 2019. URL: <https://doi.org/10.11588/arthistoricum.445>

References

1. Apanovich O. (1969). Armed forces of Ukraine in the first half of XVIII century. Kyiv: Naukova Dumka, [in Ukrainian].
2. Biletsky P.O. (1969). Ukrainian portrait painting of the century. Problems of formation and development. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
3. Zholtovsky P.M. (1988). Monumental painting in Ukraine in XVII-XVIII centuries. Kiev: Naukova Dumka [in Ukrainian].
4. Kostomarov N.I. (2006). Russian history in the biographies of its main figures. Moskow: EKSMO [in Russian].
5. Mikhailova R.D. (2015). Folk painting "Kozak Mamai" In modern research. Abstracts of reports at the all-Ukrainian scientific conference. Kyiv: LAT & K [in Ukrainian].
6. Mikhailova R.D. (2011). Historical and battle painting of the mid-17th-mid-18th century. History of Ukrainian Art in 5 Volumes. Vol. 3 Kyiv: IMFE NANU [in Ukrainian].
7. Mikhailova R.D. (2012). Features of image-creation in the historical genre of the XVI-XVIII centuries (on the example of Ukrainian art.) Scientific notes. Culture and Art in the Modern World, KNUKiM, Issue 13. Kyiv [in Ukrainian].
8. Mikhailova R.D. (2013). Historical genre in the work of Ukrainian artists – students of the Imperial Academy of Arts. Collection of scientific works. Visnik KNUKiM, 28. Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv [in Ukrainian].
9. Ohienko I. (1991). Ukrainian culture. Kyiv: Radianska Ukraina [in Ukrainian].
10. Chukhlib T. (2015). Hetmans of Ukraine-Rus. Kyiv: BAO [in Ukrainian].
11. Art of the Ukrainian Sixties (2015). Editors-compilers O. Balashova, L. Herman. Kyiv, Osnovi [in Ukrainian].
12. Thomas W. und Fleckner, Uwe. Historienmalerei, Heidelberg: arthistoricum.net, 2019. URL: <https://doi.org/10.11588/arthistoricum.445> [in English].

Стаття надійшла до редакції 23.08.2020
Отримано після доопрацювання 22.11.2020
Прийнято до друку 27.11.2020